

ALOIS ANDRLE

SCHÉMA SÍTĚ SÍDLIŠŤ A SÍDLIŠŤE VYBRANÁ PRO SOUSTŘEĐOVÁNÍ VÝSTAVBY V NEJBLIŽŠÍCH LÉTECH¹⁾

V posledních letech se postupně rozvíjejí práce, jejichž předmětem je v podstatě kategorizace sídlišť podle jejich současné i výhledové funkce v organizaci osídlení naší země. Cílem těchto prací je konstruovat koncepci sídelní sítě, odpovídající společenským podmínkám vyspělé socialistické společnosti. Zároveň se řeší cesty přechodu na tuto budoucí sídelní síť, tzn. postupné přestavby sítě dosavadní. Jde o otázky, které v důsledku rychlého rozvoje výrobních sil jsou aktuální nejenom u nás, nýbrž ve většině zemí světa, ať již jde o nezbytné strukturální změny osídlení v průmyslově vyspělých zemích s vysokou intenzitou osídlení a historicky vzniklou hustotou sítí sídlišť, či o země charakterizované rychlým růstem řady nových měst. Jde tedy o řadu otázek, které patří do sféry sídelní geografie. Přitom v důsledku toho, jakou cestou u nás aktuálnost těchto otázek vznikla, probíhala jejich vědeckovýzkumná zkoumání i pokusy o praktické řešení zatím z větší části mimo vlastní sféru sídelní geografie. Bude jistě správné, jestliže vědy svou další, ještě aktivnější spoluprací přispějí k všestrannějšímu a vědecky fundovanějšímu řešení otázek plánovitého ovlivňování vývoje organizace osídlení naší země, zvláště otázek vývoje sítě sídlišť a perspektiv jednotlivých článků, které ji tvoří.

V souladu s tímto názorem klade si tato stať za cíl především stručně informovat o některých pracích, na jejichž podkladě státní orgány — centrální i místní — v současné době i v nejbližší budoucnosti orientují rozmísťování investiční výstavby. Předpokládám, že taková informace, i když koncipovaná z hledisek nikoli odborně zeměpisných, bude mít svůj smysl a zajímavost i pro širší okruh pracovníků geografie a přispěje ke zvýšení odborné spolupráce na prováděných pracích. Svůj příspěvek přitom omezují na praktická opatření; vycházím z předpokladu, že o stavu rozpracování teoretických otázek bude okruh geografické veřejnosti informován v dohledné době podrobněji, než je v tomto příspěvku možné.²⁾

¹⁾ Redakce připouští výjimečně, vzhledem k názvu charakterizované studie, pro účel tohoto článku termín sídliště, které odpovídá pojmu sídla, běžně používaného v geografické terminologii. Název sídliště v geografii znamená část sídla, která vznikla organizovanou výstavbou v kratším časovém období.

²⁾ Vědeckovýzkumné rozpracování problematiky sídelní struktury a jejího vývoje bylo předmětem úkolu IX — I státního plánu výzkumu „Vývojové tendence přestavby osídlení“. Pod vedením Výzkumného ústavu výstavby a architektury se prací na těchto problémech účastní též Geografické ústavy ČSAV, SAV a řada dalších institucí. Přehled o řešení těchto problémů byl shrnut zejména do publikace „Základní otázky osídlení v ČSSR“ (zpracoval autorský kolektiv pod vedením V. Pally, vydal Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha 1963).

Dále je možno odkázat na zprávu A. Viklického o ukončení výzkumné etapy úkolu IX — I — III „Přestavba venkovských obcí“ (Architektura ČSSR 9/1963) a na stať „K problematice optimálního stupně koncentrace venkovského osídlení“ od J. Němce (tamtéž).

V rámci státního úkolu H-O-59-8/1 byl nyní vypracován předběžný „Návrh zásad koncepce osídlení“ (VÚVA, Brno 1964).

O otázkách přestavby sítě sídlišť — především venkovských — se v ČSSR uvažuje již několik let. Začátek intenzivnějších prací je možno datovat zhruba od roku 1960. Bezprostředním impulzem byly hlavně tři skutečnosti. Zaprvé se ukázalo, že nejasnosti o perspektivním vývoji jednotlivých venkovských sídlišť a nedostatečná úroveň řízení investiční výstavby vedou k nekoncepčnímu, nedomyšlenému a živelnému tříštění investičních prostředků a zavinují nízkou efektivnost účelové a bytové výstavby i výstavby zařízení občanské a technické vybavenosti na venkově.³⁾

Za druhé začalo být zřejmé, že stoupající požadavky obyvatel vesnice na zvýšení úrovně občanské a technické vybavenosti není možné ani v dlouhé perspektivě uspokojit cestou vybavování všech — i malých — sídlišť, nýbrž jediné tak, že by se vyšší vybavenost koncentrovala do vybraných venkovských sídlišť se střediskovou funkcí a výhledem rozvoje. Jen v nich mohou být zařízení a služby pro obyvatele hospodárně budována a dostatečně využita; do nich je potřeba postupně soustřeďovat i výstavbu nových bytů a tím i obyvatelstvo. Třetím podnětem bylo slučování poměrně velkého počtu JZD a MNV, přičemž se předpokládalo, že v důsledku tohoto slučování dojde i k podstatnému soustřeďování obyvatel. Tento třetí moment však nesplnil očekávání. Tyto skutečnosti kladly konkrétní požadavky na urychlené řešení otázek perspektivního vývoje sítě sídlišť, jejich jednotlivých funkčních typů, vhodných velikostí apod. Přes svou perspektivní povahu mají tyto otázky zároveň naléhavou aktuálnost. Bez jejich řešení nelze správně a v potřebném předstihu vypracovat územní plány rajónů a sídlišť.⁴⁾

Určitým mezníkem prací, orientovaných na praktickou aplikaci, byly dva dokumenty. Usnesením vlády ČSSR ze dne 29. října 1962 č. 1024 byl schválen dokument „Úkoly ve výstavbě venkovských socialistických sídlišť“, který představuje rámcovou koncepci přestavby venkovského osídlení. Tímto vládním usnesením bylo současně rozhodnuto vypracovat v souladu s pracemi na generální perspektivě národního hospodářství do r. 1980 též koncepci perspektivního vývoje osídlení ČSSR. Řešení dlouhodobé koncepce přestavby sídelní struktury závisí na postupu prací na generální perspektivě do r. 1980. Ke zdůvodnění výběru sídlišť pro soustřeďování výstavby v nejbližších létech vláda uložila vypracovat jako orientační pracovní materiál územně plánovací schéma sítě sídlišť.

Usnesení vlády, a tedy i schémata sítě sídlišť si všímají především vesnic. Historickým vývojem vzniklá síť měst je poměrně hustá, takže prakticky výstavba nových měst ani v delší perspektivě (na rozdíl od zemí s teprve probíhající industrializací) v ČSSR nepřichází téměř v úvahu. Vzhledem k rovněž poměrně rozvinuté dopravní síti a frekvenci spojů lze mít za to, že úlohu středisek vyššího řádu vůči existujícím venkovským sídlištím může úspěšně plnit vždy určité současné město. Složitější je však otázka vývoje vesnic. Převážná část venkovských sídlišť nedosahuje velikosti, při které by bylo ekonomicky únosné budovat v nich více než základní občanskou vybavenost nebo vytvářet standard bydlení a širší obytné prostředí, blízké se standardu a přednostem bydlení, obvyklým ve městech. Za

³⁾ Účelovou výstavbou se rozumí investiční výstavba výrobních zařízení v průmyslu a zemědělství. Pod zařízeními občanské vybavenosti se rozumí různá veřejná zařízení služeb pro obyvatele (školy, zdravotnická zařízení, kulturní zařízení, obchodní síť a zařízení s ní související, zařízení komunálních služeb, zařízení pro údržbu a opravy domů, zařízení bytů a sportovních předmětů, zařízení pošty, požární ochrany atd.). Pod zařízeními technické vybavenosti se rozumí zařízení hmotné stránky civilizační úrovně typu rozvodu elektřiny, plynu, vodovody, kanalizace, městská doprava apod.).

⁴⁾ Podle zákona č. 84/1958 Sb. mají územní plány a směrné i podrobné plány měst specifickou povahu, že nejsou oblastními hospodářskými plány.

této situace je účelné novou výstavbu na venkově soustřeďovat především do venkovských sídlišť, která mají nejlepší předpoklady vývoje a růstu; je proto pak účelné vytvářet i předpoklady postupné koncentrace venkovského osídlení do takových „rozvojových“ sídlišť.

Schéma sítě sídlišť vypracovával Státní ústav pro rájónové plánování ve spolupráci s plánovacími odbory a odbory pro výstavbu příslušných ONV a KNV v jednotlivých krajích.

Při vypracování schémat se vycházelo především z existujících podkladů, zejména demografických, z bilanci pracovních sil, podkladů o stavu a rozvoji hospodářské základny jednotlivých sídlišť, z podkladů a rozboru stavebního stavu a urbanistických podmínek sídlišť, přírodních podmínek, dopravní dostupnosti apod. Zvláštní pozornost byla věnována funkci sídliště podle toho, zda sídliště je střediskem průmyslové nebo zemědělské výroby, střediskem občanské a kulturní vybavenosti, zda jde o sídliště s charakterem dopravního uzlu, rekreace apod. Podklady, které byly takto k dispozici (zejména už zpracované územní plány), byly podle potřeby doplňovány v terénu.

Při zpracování schémat sítě sídlišť byla sídliště rozdělena na tyto kategorie:

- a) tzv. nesporná sídliště městského typu;
- b) sídliště se střediskovou funkcí, která mají aspoň 1500 obyvatel;
- c) sídliště se střediskovou funkcí, avšak s méně než s 1500 obyvateli;
- d) sídliště s tzv. samostatnou funkcí;
- e) ostatní sídliště.

Sídliště ad a) až d) byla ve schématech označena jako „vhodná“ pro soustřeďování výstavby bytů, občanské a technické vybavenosti.

„*Nesporná sídliště městského typu*“ nebyla předmětem zvláštního zkoumání. Obecně platná kritéria pro to, aby určité sídliště bylo pokládáno na „*nesporné sídliště městského typu*“, nebyla předem vytýčena; sídliště přicházející v úvahu k zařazení do této kategorie byla zkoumána individuálně, zejména z hlediska počtu obyvatel, urbanistické hodnoty a hospodářské, kulturní a správní funkce. Spodní hranicí pro zařazení do této kategorie byla v jednotlivých krajích velikost sídliště — 2000 až 5000 obyvatel.⁵⁾

Do kategorie „*sídlišť se střediskovou funkcí nad 1500 obyvatel*“ byla řazena sídliště s 1500 a více obyvateli ve vlastním sídlišti (na Slovensku v obci), s vyjasněnou perspektivou hospodářského a kulturního rozvoje a s výraznou střediskovou funkcí. Vzhledem k dostatečnému počtu obyvatel vlastního sídliště nebyl již pro zdůvodnění jejich zařazení mezi „vhodná sídliště“ zkoumán jejich gravitační obvod.

„*Sídliště se střediskovou funkcí pod 1500 obyvatel*“ přicházela v úvahu hlavně v některých řídko osídlených oblastech, kde žádné větší sídliště tuto funkci nemohlo převzít. V podobných případech byla však podmínkou pro výběr sídliště za „střediskové“ existence gravitačního obvodu, zahrnujícího aspoň 2000 až 3000 obyvatel. Přitom základním kritériem vymezení byl obvod úplně základní devítileté školy; pomocně (hlavně v českých krajích) bylo přihlíženo též k dalším hlediskům (zdravotnické obvody, dostupnost apod.). Teoreticky jsou ovšem tato hlediska problematická, pro daný účel se však ukázala přijatelná.

⁵⁾ Srovnání je zde možné pouze s tzv. klasifikací obcí, viz stať V. Srba a M. Kučery „Nová klasifikace městských obcí v Československu“, Sborník ČSZ 1962, 67 : 160—173. Poměrně přísný výběr „nesporných sídlišť městského typu“ dokládá skutečnost, že do této kategorie nebyla zařazena řada obcí, jež citovaná klasifikace obcí z r. 1961 za městská pokládá.

Za sídliště se „samostatnou funkcí“ byla pokládána zejména sídliště s výrazným rekreačním charakterem, v nichž v sezónním období počet přítomného obyvatelstva převyšuje 1500. Do této kategorie byla řazena též menší sídliště, pokud svou povahou představovala součást určité sídelní aglomerace, tvořené zejména u průmyslových středisek. V podstatě šlo o sídliště specifického rázu, bez významného spádového obvodu, která mají podmínky pro soustředování bytové výstavby.

Jednotná metodika zpracování schémat nebyla dodržena jen při zpracování schématu v kraji Severomoravském. Kategorie sídlišť byly v tomto případě rozšířeny o tzv. „ostatní sídliště vhodná pro individuální bytovou výstavbu“. Šlo převážně o sídliště v izochronách velkých měst.

Krajová schémata sítě sídlišť byla ve výsledné podobě zpracována graficky s vyznačením „vhodných sídlišť“⁶⁾

Přehled o „vhodných sídlištích“ podle schématu v členění podle krajů je možno číselně charakterizovat takto:

Protože celkové počty sídlišť nejsou ani podle krajů jednoznačně zpracovány, je porovnání „vhodných sídlišť“ možné pouze k počtu obcí. Mezi jednotlivými

Tabulka 1

Přehled „vhodných sídlišť“ pro soustředování výstavby bytů, občanské a technické vybavenosti v schématech sítě sídlišť podle krajů

K r a j	„Vhodná sídliště“ podle schémat sítě sídlišť			„Vhodná sídliště“		
	„nesporná sídliště městského typu“	„sídlíště se střediskovou funkcí“		celkem	v % celkového počtu obcí	
		nad 1500 obyvatel	pod 1500 obyvatel			„sídlíště se samostatnou funkcí“
a	1	2	3	4	5	6
ČSSR (bez hl. m. Prahy)	350	553	508	312	1723	14,4
České kraje	270	277	315	120	982	11,3
Slovenské kraje	80	276	193	192	741	22,9
Středočeský kraj	27	54	52	26	159	10,1
Jihočeský kraj	35	12	51	7	105	8,2
Západočeský kraj	32	24	46	41	143	14,8
Severočeský kraj	46	20	23	10	99	12,3
Východočeský kraj	53	27	44	17	141	9,6
Jihomoravský kraj	30	110	88	11	239	14,1
Severomoravský kraj	47	30	11	8	96	10,0
Západoslovenský kraj	30	135	43	112	320	34,9
Středoslovenský kraj	28	80	65	53	226	20,4
Východoslovenský kraj	22	61	85	27	195	16,1

⁶⁾ Ve schématech byla kromě toho vyznačena též sídliště, uvažovaná orgány ONV jako sídla budoucích socialistických zemědělských velkozávodů. Otázky specializace a koncentrace zemědělské výroby, jakož i optimální velikost zemědělských velkozávodů nejsou však dosud uspokojivě uzavřeny. Proto se názory jednotlivých národních výborů na budoucí sídla (centra) zemědělských závodů dosti lišily. Jejich určení ve schématech je proto třeba přikládat podstatně menší význam, než je tomu v případě „vhodných sídlišť“. Z toho důvodu nepokládám za účelné otázkou sídel zemědělských závodů na tomto místě se podrobněji zabývat.

kraji jsou zde dosti značné rozdíly. Výrazně nízký relativní počet „vhodných sídlišť“ je zejména v krajích Jihočeském, Východočeském, Severomoravském a Středočeském; výrazně vysoký hlavně v kraji Západoslovenském a Středoslovenském. Lze říci, že čím je tento relativní počet „vhodných sídlišť“ nižší, tím vyšší aktuálnost soustředování výstavby signalizuje. Ověření platnosti této zásady je možné zejména srovnáním s procentem, které z celkového počtu obcí v krajích představují obce s méně než 1000 obyvateli (tzn. prakticky nepřicházející v úvahu pro soustředovanou výstavbu). Skutečně také v zásadě platí, že čím vyšší je v kraji procento obcí do 1000 obyvatel, tím nižší procento ve vztahu k počtu obcí celkem představují „vhodná sídliště“; podstatněji toto pravidlo porušují jen kraj Severomoravský (přitom zde do „vhodných sídlišť“ nebyla zařazena „ostatní sídliště vhodná pro individuální bytovou výstavbu“); v menší míře též kraj Západočeský.

Na základě schématu sítě sídlišť jakožto orientačního pracovního materiálu provedly a schválily v roce 1963 rady krajských národních výborů *výběr* sídlišť pro soustředování výstavby bytů, občanské a technické vybavenosti v nejbližších letech ve smyslu usnesení vlády č. 1025/1962.

Tento výběr pro soustředování výstavby, schválený radami KNV, lze ve srovnání s „vhodnými sídlišti“ podle schémat charakterizovat těmito daty:

Tabulka 2

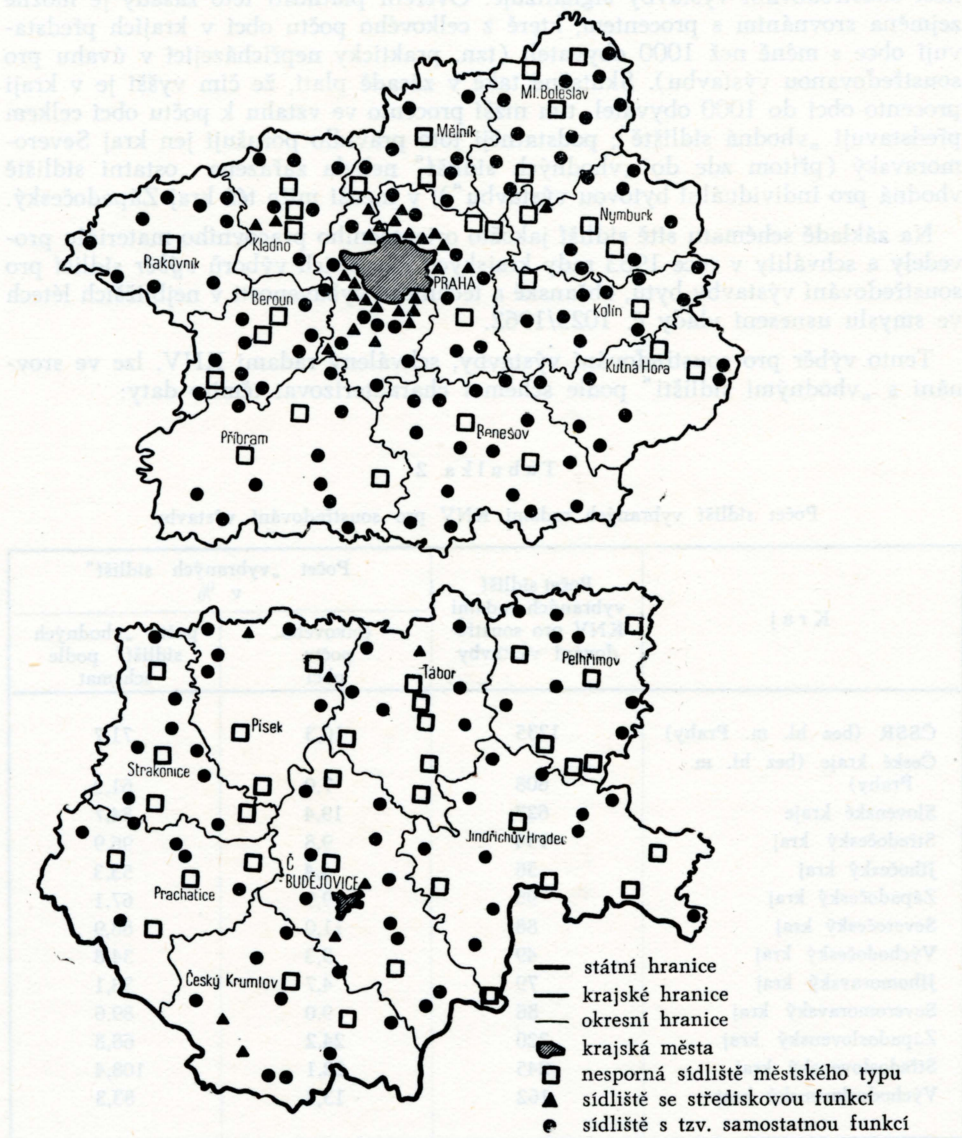
Počet sídlišť vybraných radami KNV pro soustředování výstavby

K r a j	Počet sídlišť vybraných radami KNV pro soustředování výstavby	Počet „vybraných sídlišť“ v %	
		celkového počtu obcí	počtu „vhodných sídlišť“ podle schémat
ČSSR (bez hl. m. Prahy)	1235	10,3	71,7
České kraje (bez hl. m. Prahy)	608	7,0	61,9
Slovenské kraje	627	19,4	84,7
Středočeský kraj	154	9,8	96,9
Jihočeský kraj	56	4,4	53,3
Západočeský kraj	96	9,9	67,1
Severočeský kraj	88	11,0	88,9
Východočeský kraj	49	3,3	34,8
Jihomoravský kraj	79	4,7	33,1
Severomoravský kraj	86	9,0	89,6
Západoslovenský kraj	220	24,2	68,8
Středoslovenský kraj	245	22,1	108,4
Východoslovenský kraj	162	13,4	83,3

Mezi jednotlivými kraji existují výrazné rozdíly, porovnáme-li podíly „vybraných sídlišť“ z celkového počtu „vhodných sídlišť“ podle schémat. Tyto rozdíly svědčí o dosti rozdílném přístupu KNV k otázce soustředování výstavby, jakož i o specifických podmínkách časového řešení těchto otázek v jednotlivých krajích.

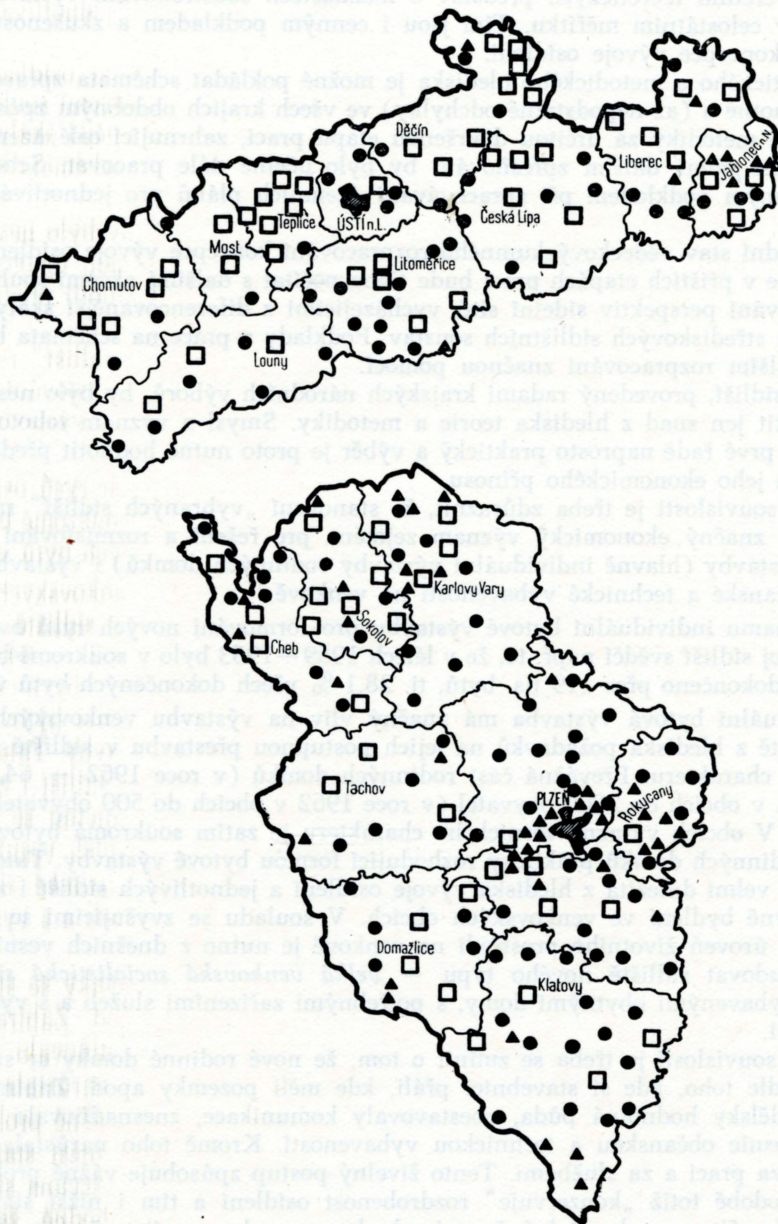
Rozmístění jednotlivých typů „vhodných sídlišť“ podle schémat v jednotlivých krajích znázorňují *kartogramy*.⁷⁾

Schéματα sítě sídlišť mají samozřejmě ještě některé nedostatky. Je to pochopitel-

⁷⁾ V kartogramech jsou „vhodná sídliště“ členěna na nesporná sídliště městského typu (zvláště jsou vyznačena krajská města), sídliště se střediskovou funkcí a sídliště s tzv. samostatnou funkcí. (V ojedinělých případech je počet „vhodných sídlišť“ v kartogramech vyšší než počet sídlišť uváděný v tabulce 1. Jde o případy, kdy sídliště tvořící sídlištní aglomeraci, je v tabulce počítáno jako jedno sídliště, avšak v kartogramu jsou znázorněna dvě, popříp. tři sídliště.)

né za situace, kdy nebylo možno vycházet z dořešení koncepce osídlení ČSSR a kdy šlo především o rychlá konkrétní opatření. Přesto uvedené práce znamenají přínos k řešení problematiky perspektiv vývoje osídlení se značným ekonomick-

kým významem. Jde vlastně o první kroky, kdy řešení otázek perspektivního vývoje sítě sídlišť pokročilo od vědeckovýzkumného rozpracování přes etapu obecných zásad k první, obrazně řečeno „poloprovozní“ etapě řešení.

Práce v krajích a okresech, prováděné v terénu početným kolektivem odborníků územního plánování, opírající se o spolupráci širokého aktivu funkcionářů a pracovníků národních výborů i o dříve zpracované územní plány, jsou prvním praktickým ověřením teoretických představ o možnostech soustředování výstavby na venkově v celostátním měřítku. Tím jsou i cenným podkladem a zkušeností pro přípravu koncepce vývoje osídlení.

Z teoretického a metodického hlediska je možné pokládat schémata zpracovaná podle jednotné a (až nepodstatné odchylky) ve všech krajích obdobným způsobem aplikované metodiky za určitou dovršenou etapu prací, zahrnující celé území republiky, na jejímž dalším zpřesňování by bylo účelné dále pracovat. Schémata jsou i cenným podkladem při zpracovávání územních plánů pro jednotlivá dílčí území.

Dosavadní stav vědeckovýzkumného rozpracování koncepce vývoje osídlení naznačuje, že v příštích etapách prací bude třeba počítat s dalšími akcemi souborného zpracování perspektiv sídelní sítě, vycházejícími z diferencovanější škály různých typů střediskových sídelních soustav. Podklady a práce na schémata budou jistě v dalším rozpracování značnou pomocí.

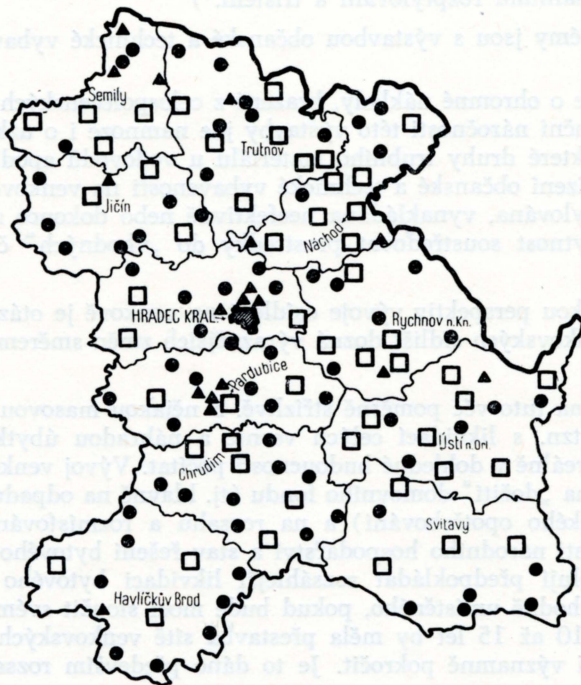
Výběr sídlišť, provedený radami krajských národních výborů, by bylo nesprávné hodnotit jen snad z hlediska teorie a metodiky. Smysl a význam tohoto opatření je v prvé řadě naprosto praktický a výběr je proto nutné hodnotit především z hlediska jeho ekonomického přínosu.

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že stanovení „vybraných sídlišť“ radami KNV má značný ekonomický význam zejména pro řešení a rozmístování nové bytové výstavby (hlavně individuální výstavby rodinných domků) i výstavby zařízení občanské a technické vybavenosti na venkově.

O významu individuální bytové výstavby pro formování nových rysů osídlení a pro vývoj sídlišť svědčí např. to, že v letech 1959—1963 bylo v soukromé bytové výstavbě dokončeno přes 119 tis. bytů, tj. 28,1 % všech dokončených bytů vůbec.

Individuální bytová výstavba má značný vliv na výstavbu venkovských sídlišť, zvláště z hlediska požadavků na jejich postupnou přestavbu v sídliště socialistického charakteru. Převážná část rodinných domků (v roce 1962 — 64,6 %) je stavěna v obcích do 2000 obyvatel (v roce 1962 v obcích do 500 obyvatel 17,9 procent). V obcích výrazně vesnického charakteru je zatím soukromá bytová výstavba rodinných domků prakticky rozhodující formou bytové výstavby. Tato skutečnost je velmi důležitá z hlediska vývoje osídlení a jednotlivých sídlišť i zvyšování úrovně bydlení ve venkovských obcích. V souladu se zvyšujícími se požadavky na úroveň životního prostředí na venkově je nutno z dnešních vesnic postupně budovat sídliště nového typu — *velká venkovská socialistická sídliště* s dobře vybavenými obytnými domy, s potřebnými zařízeními služeb a s vysokou úpravností.

V této souvislosti je třeba se zmínit o tom, že nové rodinné domky se stavěly dosud podle toho, kde si stavebníci přáli, kde měli pozemky apod. Zabírala se tak zemědělsky hodnotná půda, obestavovaly komunikace, znesnadňovalo vybavování vesnic občanskou a technickou vybaveností. Kromě toho narůstala stále dojízdka za prací a za službami. Tento živelný postup způsobuje vážné problémy — dlouhodobě totiž „konzervuje“ rozdrobenost osídlení a tím i nižší standard bydlení. Je přitom pochopitelné, že ani v budoucnu nelze rozvíjet všechna sídliště a všechna vybavit základními zařízeními vybavenosti. Je pozoruhodné, že převážnou část stavebníků rodinných domků tvoří nezemědělci (v roce 1962 např. téměř 80 %).

Výběr sídlišť pro soustředování bytové výstavby a další na něj navazující opatření mají zamezit nesprávné praxi v rozmísťování individuální bytové výstavby a jejímu neracionálnímu rozptylování a tříštění.⁸⁾

Nemenší problémy jsou s výstavbou občanské a technické vybavenosti na venkově.

Každoročně jde o ohromné náklady, hrazené z celospolečenských zdrojů. Kromě investiční a finanční náročnosti této výstavby jde namnoze i o úzkoprofilové materiály (např. některé druhy trubního materiálu u vodovodů apod.). Přitom rovněž výstavba zařízení občanské a technické vybavenosti na venkově byla v minulých letech rozptylována, vynakládána neefektivně nebo dokonce zbytečně. I zde proto platí nezbytnost soustřeďovat prostředky do „vhodných“ či „vybraných“ sídlišť.⁹⁾

Důležitou otázkou perspektiv vývoje osídlení na venkově je otázka doby, v níž dosavadní síť venkovských sídlišť dozná výraznějších změn směrem k podstatnější koncentraci.

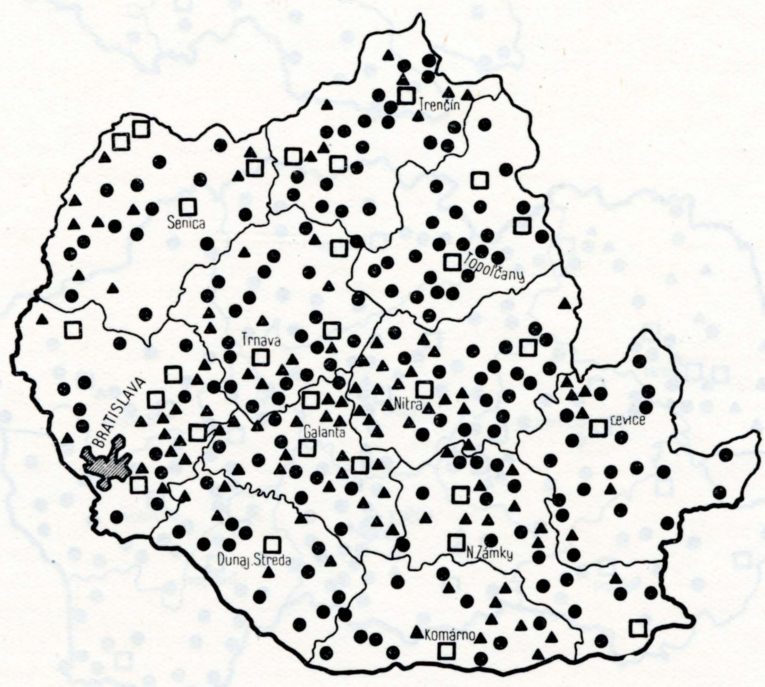
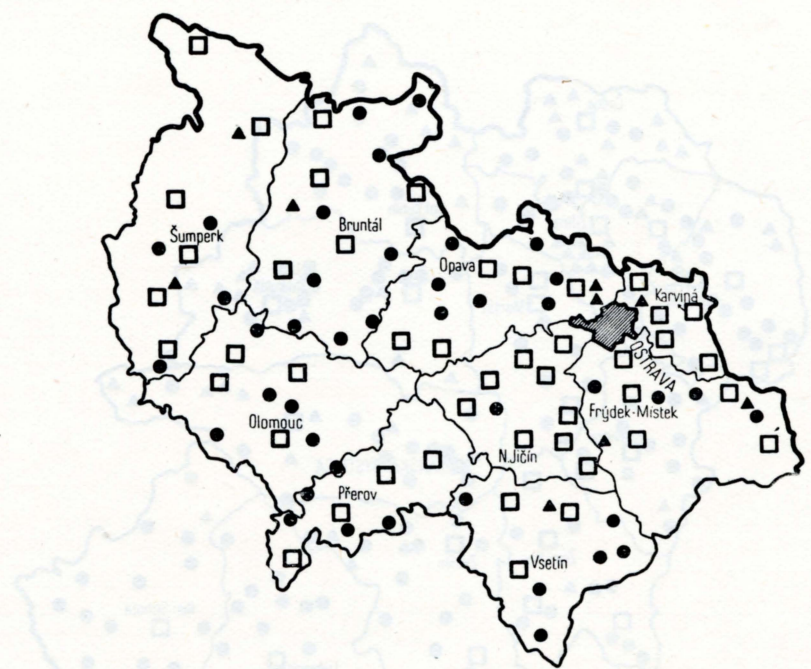
Dnes hledíme na tuto věc poměrně strážlivě. S nějakou masovou přestavbou sídelní struktury, tzn. s likvidací celých vesnic a náhradou úbytků bytů novou výstavbou, nelze reálně v dohledné budoucnosti počítat. Vývoj venkovského osídlení závisí hlavně na „dožití“ domovního fondu (tj. hlavně na odpadu budov a bytů v důsledku fyzického opotřebování) a na rozsahu a rozmísťování nové bytové výstavby. Možnosti národního hospodářství a stav řešení bytového problému jednoznačně nedovolují předpokládat rozsáhlejší likvidaci bytového fondu, třebaš přestárlého a nevhodně umístěného, pokud bude moci sloužit svému účelu. I tak však v průběhu 10 až 15 let by měla přestavba sítě venkovských sídlišť a venkovského osídlení významně pokročit. Je to dáno především rozsahem nové bytové výstavby.¹⁰⁾

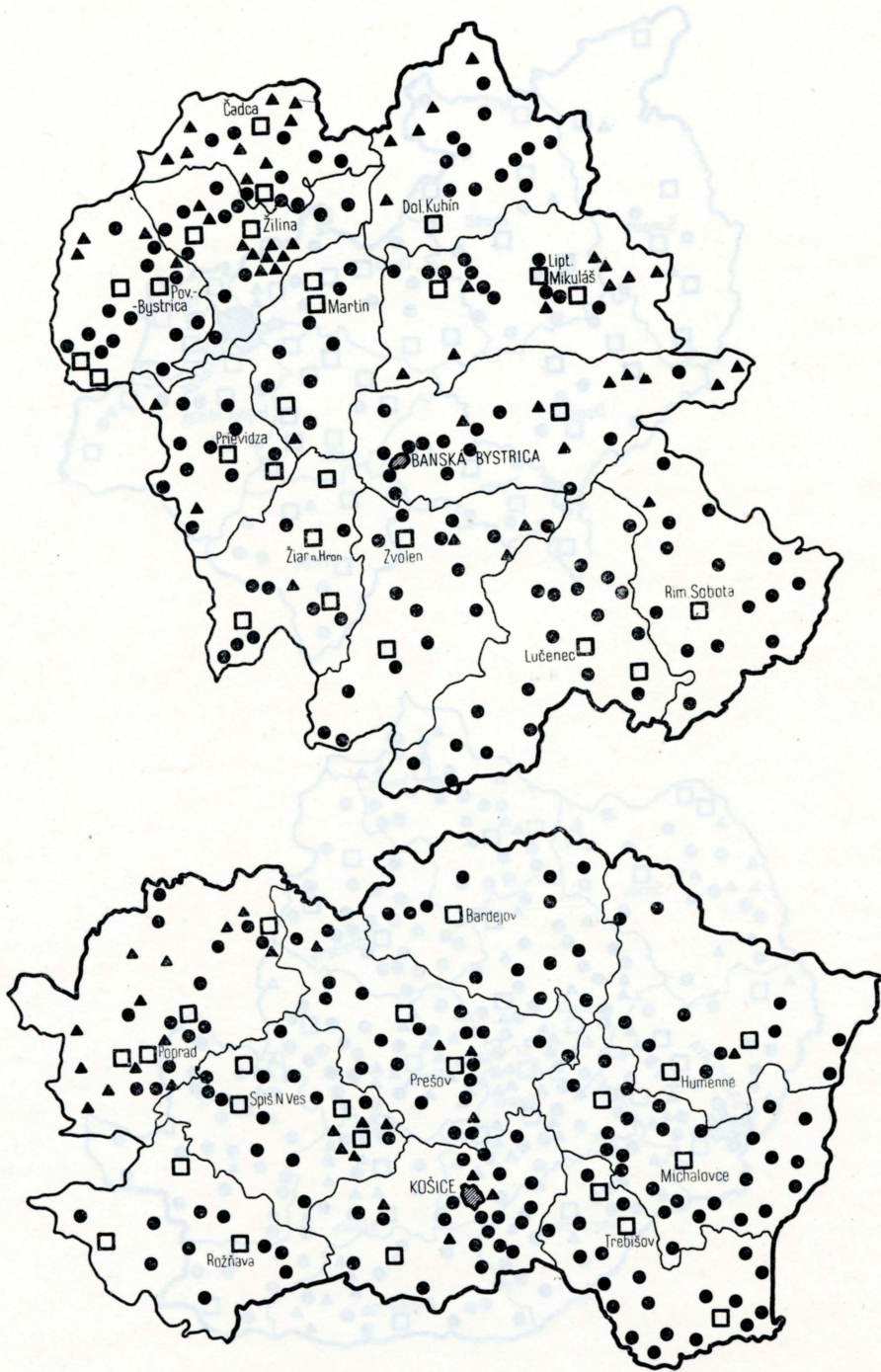
Na druhé straně úbytek dožívajícího bytového fondu na vesnici bude pravděpodobně, přes snahu o jeho zmenšení, poměrně značný.

⁸⁾ Totéž platí i pro jiné formy bytové výstavby, které se v příštích letech rozvinou na venkově podle dosud převládající soukromé výstavby (zejména pro zvláštní formy zvýhodněné družstevní výstavby pro zemědělské pracovníky).

⁹⁾ Lze připomenout např. slova, která pronesl na rozšířeném zasedání ÚV NF dne 4. 3. 1964 prezident republiky A. Novotný: „V souladu s procesem rozvoje socialistické velkovýroby v zemědělství budeme postupně koncentrovat novou bytovou výstavbu do spádových obcí, kde se napříště soustředí také služby, kulturní zařízení a další vymoženosti, které má dosud jen město. Budeme tím postupně měnit dosavadní strukturu osídlení, kterou vytvářel v minulých stoletích primitivní způsob zemědělské výroby, třídní poměry feudalismu a kapitalismu. Není to žádná vzdálená perspektiva, neboť již nyní vytváříme pro to předpoklady a tyto věci budeme v nejbližších letech postupně a plánovitě řešit. Tohoto cíle můžeme však dosáhnout jen plánovitým soustřeďováním investičních prostředků na rozvoj těch obcí, které budou centrem výroby a které mají podmínky stát se centry služeb všeho druhu i centry kulturního života. Proto nesmíme připustit narušování této koncepce nesprávnými lokálními zájmy, neboť by nám to celý tento proces jen ztěžovalo a prodlužovalo“.

¹⁰⁾ V minulých letech novou bytovou výstavbu na venkově představovala převážně jen soukromá individuální výstavba. Z celkového počtu nových bytů z výstavby let 1945—1961 připadlo na městské obce 53 %, na venkovské 47 %. Z úhrnného počtu nových bytů, daných v letech 1945 až 1961 do užívání ve venkovských obcích, připadlo na rodinné domky 72,8 %, na zemědělské usedlosti 19,2 % a na obytné domy jen 6,7 %. V dohledné době, zdá se, podíl venkova na bytové výstavbě se zřejmě dosti podstatně zvýší, zejména s ohledem na nezbytnost vytvářet výstavbou bytů lepší podmínky pro nábor nových mladých kvalifikovaných pracovních sil do zemědělské výroby. Výstavba bytů na venkově, kromě dosavadní formy soukromé výstavby rodinných domků, která má být zvýhodněna — bude rozvíjena i dalšími formami, zvláště novou formou zvýhodněné družstevní výstavby pro zemědělské pracovníky.

To vše ve svém souboru jen znovu potvrzuje mimořádný význam, důležitost a aktuálnost teoretického i praktického rozpracování otázek perspektivní koncepce vývoje venkovského osídlení a propracování výsledků jednotlivých venkovských sídlišť, v němž vypracování schémat sítě sídlišť patří k významným prvním krokům, naprosto však nemohou být slovem definitivním.

THE DIAGRAM OF HOUSING CENTRES NETWORK — HOUSING CENTRES SELECTED FOR THE CONCENTRATION OF HOUSING IN NEXT YEARS

In recent years a considerable attention has been drawn to the prospective development of country housing in Czechoslovakia. It is especially the work on the conception of how to gradually concentrate the population from the present, large number of settlements of village character to a smaller number of settlements of central character in which the inhabitants could be provided with a higher standard of living including both necessary services and other technical establishments only.

It is, above all, a gradual concentration of the village population of non-agricultural character which is concerned. (The Czechoslovak communities are of a mixed character mostly — of the total number of their population only 32,6 per cent occupy themselves with agriculture and forestry.)

The gradual concentration of the population is meant to be achieved by concentrating new housing and the construction of services for the population always to a smaller number of housing centres of development, selected in advance. The respective problems have so far been worked out by scientific research mainly. The first, concrete step towards the realization was, however, carried out in the form of a diagram of housing centres network worked out by the State Institute for District Planning for all regions of Czechoslovakia in 1963. The individual diagrams show the classification of all housing centres, such as follows: (a) towns, (b) country housing centres of central character with more than 1,500 inhabitants, (c) country housing centres of central character with less than 1,500 inhabitants (in rarely populated areas mainly), (d) the so-called housing centres of independent function (housing centres of a specific character lacking gradient areas, recreation centres, as a rule, and housing centres as part and parcel of agglomerations), (e) other housing centres lacking a prospective larger development (see the graphs — diagrams of housing centres network of individual regions. Housing centres ad (a) are marked with □ symbols in the graphs while those ad (b) and (c) with ● symbols, those ad (d) with ▲ symbols, and country towns with ✕ symbols).

On the basis of diagrams the district national committees of individual regions carried out in 1963 a selection of housing centres in which not only the housing but also the construction of public and technical establishments will be concentrated in years to come. The selection of such housing centres is obligatory for all authorities controlling the housing, and will, further on, be detailed successively.

Apart from the housing centres thus determined, the construction of dwellings will, in principle, be granted only to agricultural workers and the workers of local services, and only, of course, on places chosen for the purpose from the standpoint of districts and production-minded socialist agricultural enterprises on a large scale (the economy of state farms, and Unified Agricultural Cooperatives).

L i t e r a t u r a

- NĚMEC J.: K problematice optimálního stupně koncentrace venkovského osídlení. *Architektura ČSSR* 9, 1963.
- PALLA V. a kol.: *Základní otázky osídlení v ČSSR*. Praha, VÚVA 1963.
— — *Návrh zásad koncepce osídlení*. Brno, VÚVA 1964.
- POJER M.: Vliv perspektivních změn v rozmístění výroby na venkovské osídlení. *Demografie* 3, 1961.
- SRB V., KUČERA M.: *Klasifikace obcí v Československu*, *Demografie* 2, 1962.
- VĚRTELÁŘ V.: Úkoly ve výstavbě venkovských socialistických sídlišť. *Plánované hospodářství* 9—10, 1962.
- VIKLIČKÝ A.: *Přestavba venkovských obcí*. *Architektura ČSSR* 9, 1963.
- ŠTĚPÁNEK M.: *Aktuálnost otázek přestavby a výstavby vesnických sídlišť*. *Zemědělská ekonomika* 4, 1962.
- Vládní usnesení č. 1024 ze dne 29. 10. 1962 o úkolech ve výstavbě venkovských socialistických sídlišť.
- Vládní usnesení č. 1025 ze dne 29. 10. 1962 o usměrnění výstavby bytů, občanské a technické vybavenosti ve venkovských sídlišťích v nejbližších letech.